

kril“ kmeta. Vendar se še Tolstoj in Dostojevskij večidel poslužujeta gosposkih in meščanskih pozorišč. Čehov je razširil to pozorišče preko provincialne inteligence. Gorkij pa ga je z enim samim zamahom prestavil v proletarski milje in še dalje — „na dno“.

Pred sodbo novega razreda sta to dve veliki zaslugi, ki sta tem večji, ker sta bili pridobljeni v nevarnih časih, ko so se vršili še najokrutnejši boji za oblast. Razumljivo je, da se je zmagoviti proletariati oddolžil svojemu glasniku in sobojevniku in mu ustvaril izjemen položaj. Bil je zaslužen in kar je važnejše, Gorkij ga je tudi prav izkoristil. Postal je organizator, zaščitnik in inspirator vsega novega kulturnega življenja. Duh nove ruske literature in njen položaj v narodnem življenju pričata za Gorkega. Rešil je literarno tvornost iz ozkih ideoloških spon in je mladi ustvarjajoči svet opozoril na prave vzore in vzbudil v njih čut za veliko tradicijo starejše ruske literature.

To je nekaj misli o tem, kaj Gorkij ni bil in kaj je bil. Toda bile bi docela krive in krivične, če jih ne bi dopolnila misel, ki jih je ves čas spremljala; misel o močeh in visokih svojstvih, o žilavosti in vztrajnosti, o brezmejni ljubezni do kulture in o neizčrpnih veri vase in v človeško dostojanstvo, ki so pripomogle, da je ta nekdanji bosjak in brezposelni proletarec najnižje vrste izvojeval v sebi in v družbi notranji in zunanji položaj, ki ga je na koncu svojega velikega in lepega življenja dosegel.

Eros

Lili Novy

Zarja večerna je svod pregorela;
duša nemirna, kako je trpela,
vroče trpljenje pretakala v slast!
Blaženo verna je v ranah cvetela,
tebi, ti temni in tajni, na čast.

Sem začutila te v srečanjih strastnih?
Sem premotila ob kretnjah se lastnih?
Čudno zrcaljenje, večni izraz!
Sem zaslutila te v sencah pošastnih,
ali sem vrgla v mrakove jih jaz?

Kdo si, vabeči, ki kličeš in siliš?
Giblješ se v gneči, v pustinjo prikriliš,
s plaščem vihram si, tujec, zastrt;
težko duhteči, si ude maziliš,
vendar po vonju spominjaš na smrt.

Grozni in nežni ti, kruti in skriti,
k tebi sem, bežni, hotela priviti
dušo skelečo, goreče telo,
pa so mi gležnji s krvjo preobliti,
rane krvave me v duši pekó. —